

travnika 30 stotov kislega sena, zaleže nam malo, ker živina je ob taki krmi le revna, in če ga prodamo, skupimo za nje n. pr. za stot komaj 80 kr., žlahtnega sladkega sena stot prodamo pa lahko tudi po 1½ gld. Na močvirni njivi nam silno krompirja zgnije, na dobri, suhi ne, na močvirni mnogokrat ozimina pozebe, na suhimi ne; in tako bi navedel lahko jasnih dokazov, koliko več ob enakih stroških za obdelovanje lahko pridelujemo iz ene orali dobre zemlje nego iz slabe močvirne. In prav v tem imamo dandanes iskati rešitve, da pridelujemo od zemlje, kolikor je sploh mogoče, da nam poleg stroškov za obdelovanje vsaj nekaj dohodkov preostaja. To pa nam je le mogoče na dobrih ali urejenih zemljiščih. Zato vidimo v istini, da ondod, koder imajo rodovitno polje, še shajajo. Obupen pa je položaj gospodarju, ki se trudi na slabem, neplodnem svetu, katerega mora obdelovati prav tako, kakor njegov sosed svojo dobro zemljo, a proti njemu prideluje le malo, celo nad polovico manje. On mora propasti, ker stroški za pridelovanje so večji od pridelkov. Da pa je mnogo, prav mnogo zemljišč prav zaradi močvirnosti maloplodnih, to je istina. Zato jih moramo zboljšati, ker le tako se moramo obdržati v naših današnjih kritičnih časih.

Fran Povše.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

103.

Beligrad.

Stoji, stoji tam Beligrad!
Za gradom teče r' deča kri,
Za gradom teče r' deča kri,
Da b' gnala mlinske kamne tri.

Stal sem na strašnem mestu, na mitnici v Belemgradu. „Ali imate kaj za mitnico?“ popraša me mitničar.

„Prav nič, razen 60 cigar za svojo porabo na potovanju.“

„Zakon vam jih dopušča samo 25.“

„Če je tako, hočem plačati za ostale, samo me ne kaznujte, ker sem jih sam prijavil.“

„Gospod,“ doda mitničar mirno, „plačali bodete petkrat toliko, kolikor so vredne.“

„Tako! Vržem jih rajše v Dunav.“

„I le, če hočete. — Ali čemu! — Da si nič ne domislite! Dajte jih temu nosaču dvajset, unemu dvajset, saj vam nosita, ali ne, pa je rešen zakon in mirna Bosna.“

Premišljal sem pozneje, kaj je moglo biti povod temu čudnemu mitničarskemu postopanju. Izvedel sem, da imajo srbski mitničarji nalog, naj presodijo potnika, in če vidijo, da ne misli trgovati z uneseno robo, naj mu pogledajo skozi prste.

Drugi dan ko sem se bil dobro spočil, šel sem ogledat prestolnico. Sreča me je prinesla blizo stolne cerkve na višino, kjer sem ostal očaran. Mili Bog, kako diven razgled! Spodaj hladna Sava, ki se izliva v mogočni Dunav. Svet je na sever odprt, a z juga je zarobljen v polokrogu z nježnimi brežički. Prostor, na katerem stojim, bil je nekdanj turško pokopališče. Vrvnana je uže vse, da bode s časom tu lepo šetališče. Malo naprej, na rtu mesta, mej Savo in Dunavom, stoji trdnjava, ona ista trdnjava, za katero so se toliko stoletij pipali Turki in kristjanje; katero je Janez Kapistran samo z največim trudom mogel osvojiti; s katere je Evgen Savojski prinesel neumrlo ime; katero je Laudon otel z jako malo zgubo vojakov. Turki so jo zapustili, ni bilo drugače. Prestolnica srbska sama dosta osvetljuje celo zgodovino srbsko, bogato in krvavo, ki jo opevajo narodne pesmi. Beligrad je bil vedno ključ balkanskega poluostrova ter je imel najrazličnejših gospodarjev. Vladali so ga Bizantinci, Bolgari, Ogri in Avstrijci, a vmes in za njimi turški polomesec. Ali srbski narod se je naveličal turškega robstva, vzdignil se je in otresel trdi jarem. Beligrad je vrnjen Evropi, kulturi. Beligrad je postal glava mlade kneževine, ali glava te glave, trdnjava beligradska, bila je še dolgo v rokah turških. Sedaj ni več.

Ko sem trdnjavo ogledal, spustil sem se na levo, na polje, kjer se vezbajo vojaki. Častniki so opravljeni ukusno in čisto, ne tako moštvo. Gledal sem in poslušal: „Desno, lievo! — Jedan, dva!“ Od tu sem jo zavil na glavni trg. To je kraj, kjer se more najlaglje in najpriložnejše preučiti narav naroda. Trg kakor drugi trgi, samo mi je dvoje vdarilo v oči: malo fesov, še manj rudečih ženskih kopic; gospoda se nosi tu največ zahodno evropski. Lepih prodajalnic je od leta do leta več, elegantno opravljenih le malo do sedaj. Marsikaj še spominja turškega gospostva. Kavarne so opravljene čisto po turški, toraj tudi niso posebno snažne. Gostilne so dokaj boljše. Psi se še klatijo po Belemgradu, kakor sploh po turških mestih. Fijakarji po velikomestni drdrajo po ulicah, a po malomestni letajo in krulijo rejeni prašiči okoli hiš.

Nekatere postranske ulice so še nesnažne, smrdljive, brez tlaku, blatne ali prašne, kakor letni čas nanesse. Ali narod srbski bode kmalu odstranil vse ostanke osmanske dedščine. Kedar narod vzraste, vzraste mu tudi prestolnica. Beligrad ima jako srečno ležo, mora se vzdigniti. Na vseh koncih se od leta do leta koplje, reguluje, zida in prezidava. Škodle mečejo s streh, ulice uravnavaajo, tlak vkladajo in nove hiše stavijo. Ni mi pa ugajal prosti narod, ki sem ga opažal na trgu. Krepke postave, to je res, ali kako siromašni oblečene! V bližini prestolnice pa tako siromašni! Kaj to more

biti! Velé, da je temu kriva visoka politika*). Zamišljen stopam naprej in na čelu tega opazim krasno, arhitektonski pozidano poslopje, kateremu na čelu z zlatimi črkami blesti slavno ime mecena Miše Anastasijeveča, ki je je poklonil domovini. Tu so visoke šole beligradske. Upamo, da se bode tudi našega mecena Josipa Gorupa ime svetilo z zlatimi črkami na višej dekliškej šoli v Ljubljani. V srcu pa uže tako vsak hvaležen Slovenec nosi njegovo ime.

Potem sem ogledal kazališče. Zunanost ne imponuje, praktični Srbi so večjo pozornost posvetili notranjosti. In prav imajo. Zvečer ob sedmih sem šel na predstavo. Lože so prostorne, tudi ostali prostori so lepi in obširni, vsega vkup je prostora za 2000 gledalcev. Na predstave prihaja vedno dovelj občinstva raznih stanov. Za predstave je samo oder zmerno razsvetljen, ostali prostori so malo-ne somračni. Na Italijanskem pa vse prostore jasno razsvetle. Med nastopi sem opazal, da so meščanje in meščanke večinoma evropski opravljeni, da si je bilo tudi gospode v narodnem kroju videti.

(Dalje nasl.)

Trgovska in obrtniška zbornica.

(Dalje)

Tvornice, katere morajo radi neugodnih trgovinskih razmer začasno odpuščati mnogo delavcev, morale bi na mah oddati velik del zbranega pričuvnega zaloge svojih delovršbenih bolniških blagajnic in take starejše tvornice, ki že imajo precejšnji pričuvni zalog in vsled nesreče, recimo požara, ne more dlje časa delati, izgubile bi pričuvni zalog malone povse, in, kadar prejšnji delavci po prenovljeni tvornici spet poiščejo svojo domovino in staro delo, kar se pač navadno dogaja, mogli bi od tistih deležev pričuvnega zaloge, katere so s seboj vzeli, le zlomke nazaj prinesiti, ko bi novo ustanovljene bolniške blagajnice vsaj pri mnogih obrtnih strokah, potrebovale dolgo vrsto let, predno zbero z ozirom na visoke zakonite zahteve primeren pričuvni zalog, pri katerih je torej odstotni postavek pričuvnega deleža zelo nizek in radi tega mora se tudi znesek deleža celo tedaj, kadar se delo večkrat premenja, vedno manjšati.

Dalje se priznaje v prošnji, da je zavarovalno-tehniško gotovo prav, da je verjetnost obolelosti in smrti, torej upotrebljevanje bolniške blagajnice pri starih ljudeh večja, nego pri mladih; toda iz izkušnje in z ozirom na storitve bolniške blagajnice, ki so po zakonu določene, ter iz različnih obrtnih strok ne daje se to trditi za vse slučaje, ampak da se trditi, — da to utegne biti pač le pri delavcih takih industrij ali podjetij, ki imajo le moške delavce, za

druge obrtne stroke pa, med njimi posebno tkalinska obrtnost in osobito bombažne tkalnice, torej obrtne stroke, katere dajejo dela na tisoče delavcem, kateri v mnogih zborničnih okrajih avstrijskih zastopajo največe število, je baš napačno. Potem se v prošnji dokazuje s statističnimi podatki, da je, ako uporabimo §§ 13., točka 6, in 28 zakona, nemogoče napravljati primeren pričuvni zalog za poslednje imenovane obrtne stroke, katere imajo zvečine ženske in v obče mlajše osebe (na pr. predilnice in tkalnice za bombaž). Kar se tiče medsebojnosti različnih bolniških blagajnic med seboj in nasproti izstopajočim in ustopajočim delavcem, zdi se, da je prav za prav krivica, ako se ravno zdaj govori o njej ter se za dokaz navaja. Po tem, kakor stvari zdaj stoje, bila bi medsebojnost v tem, da morajo delavci, kateri izstopijo iz kake prešnje delovršbene blagajnice, prinesiti svoj pričuvni delež iz te blagajnice v katero drugo po zakonu na novo ustanovljeno bolniške blagajnice. Ako pa izstopijo delavci iz katere na novo ustanovljene bolniške blagajnice ter pridejo v tvornico, katera ima že od prej delovršbeno bolniško blagajnico, preskrbeno s pričuvnim zalogom, ne morejo tej blagajnici prinesiti nobenega pričuvnega deleža, jednostavno zaradi tega ne, ker ta nova bolniška blagajnica, v kateri so bili najzadnje, nima še nobenega pričuvnega zaloge.

Prava medsebojnost mej bolniškimi blagajnicami in med njih udi je v nečem drugem, nego v tem, da se povračuje pričuvni delež; v tem je, kakor se izjavljajo sama „Uradna poročila“, da se opira zakon o bolniških blagajnicah na načelo medsebojnosti. Jeden za vse in vsi za jednega. Mladič za starca in starec za mladiča. To je jedino prav in v to ni potreba zamotanega knjigovodstvenega aparata, niti kontokorenta za večkrat deset let nazaj za vsakega pojedinega delavca, niti dopisovanja z mnogimi bolniškimi blagajnicami. Ako je delavec res sprejet v kako delo, postane ob jednem ud bolniške blagajnice in uživa nje storitve, bodisi da je mlad ali star, in mi moramo reči, da tisti ne poznaje praktične navade, kdor trdi, da bode delavec laže dobil delo v tvornici, ako par goldinarčkov, mnogo jih ne utegne biti, pokaže kot pričuvni delež od katere bolniške blagajnice. — Prošnja nadalje kaže na velike upravne troške.

Tudi § 27, odst. 1, in § 40, točka 2, 1. odstavek, morala bi se predrugačiti. § 27. določuje, da je od letnega zneska blagajniških prispevkov vsako leto porabiti najmanj $\frac{2}{10}$ za prihranilni zalog. V § 40. pravi se, da ima deželno oblastvo pravico, razpustiti okrajno bolniško blagajnico, ako, kadar so se prispevki zavarovancev zvišali na 3 odstotke, z doneski delodajalcev, torej $4\frac{1}{2}\%$ ni moči blagajnici zalagati zakonitih najmanjših dajatev, h katerim pripada v zmyslu §§ 25., 26. in 27. tudi donesek k pričuvnemu zalogu, in ako občni zbor blagajnice ni ukrenil povišati doneskov. Vsekakor bilo bi tu zakonito določilo umestno, katero naj bi izjavilo, da bolniške blagajnice, v katerih se za poravnavanje troškovnih

*) V tem smislu je pisala tudi „Zgodnja Danica“ 1889. l. št. 4.